

ביקור האדמו"ר מסאטמר ז"ל אצל כ"ק מרן מהר"א ז"ל בשנת תשט"ו

סיפורו של ר' משה אורפנר ז"ל

בשנת תשט"ו לפני י"ז בחמוז, הגיע מרן לירושלים, כדרכו בימות הקיץ לשהות שם עד לאחר הימים הנוראים. באותו יום נסע מרן לירושלים, בשעה מוקדמת יותר מכפי הרגלו. ועוד לפני הפילת מנחה, שלח כחור אחד לר' איטשה מאיר לזין, כדי לבקשו שיבוא אליו עוד היום עם נוסח המכתב הקורא להצביע בבחירות הבאות עבור רשימתו: גר, כי הוא רוצה לחתום על הכרוז עוד בשעות היום. זה היה ביום שהאדמו"ר מסאטמר הגיע לארץ ישראל באניה לנמל חיפה. מרן לא שותח קודם לכן עם איש על רצונו לחתום היום על הכרוז, ואיש לא ידע על כך.

האדמו"ר מסאטמר הגיע לירושלים. ולאחר מספר ימים ביקר אצל מרן. הוא שאל מדוע מרן חתם על כרוז הקורא ללכת להצביע בבחירות, על אף שהוא עם הבית דין הוציאו איסור על הליכה לבחירות. מרן לא ענה הרבה. אבל הנבאי ר' שלוי פויגל ניהל ויכוח עם האדמו"ר מסאטמר, ושאלו מדוע הוציא איסור על הליכה לבחירות כשמרן חתם על הוראה ללכת לבחירות באומרו: "אתם הרי בעלזער חסיד ונסעתם לבעלזא, מדוע הוצאתם איסור?"

ביקור זה עורר רעש בעולם, בלונדון ובעיקר באמריקה אנשים אמרו כי: "שלוי פויגל ניהל ויכוח עם האדמו"ר מסאטמר, היינו שמרן לא רוצה שילכו לבחירות, אבל שלוי פויגל הכריחו שיאמר ללכת לבחירות". אבל ברור ששלוי פויגל לא היתה לו כל דעה אצל מרן, לומר לו מה לעשות.

הבחירות עמדו להיערך בז' אב. לאחר מספר ימים ביקש האדמו"ר מסאטמר ממרן שיחזיר לו ביקור אצלו, כפי המקובל אצל מרן. ובמיוחד שהוא הבטיח לרבנית שלו תחי', כי כאשר מרן יחזיר לו ביקור, היא תוכל לתת קויטל לבעלזער רב.

החל להתפתח ויכוח האם מרן יכול הפעם להחזיר ביקור כזה. האדמו"ר מסאטמר שלח אנשים עם קויטלך למרן. וכל אחד כשנכנס למרן, אמר שהאדמו"ר מסאטמר מבקש שמרן יערוך אצלו ביקור חוזר. מרן

התלבט מאד. ונראה היה כי קשה למרן להחליט מה לעשות. אזי החליט מרן להזמין אליו שלשה אנשים כדי לשמוע את דעתם בנידון. ואלה הם: הה"צ ר' פייבל זק, שהיה מחותנו של מרן, הרה"ח ר' חיים פרידמן ואני [ר' משה אורטנר].

נקבע לנו לבוא למרן ביום שלישי בשעה 8 בערב. הגענו לירושלים בשמונה בערב ונכנסנו למרן. מרן ישב ליד השולחן ואנחנו עמדנו באמצע החדר. מרן אמר לנו: אני צריך להחליט אם להחזיר ביקור לרב מסאטמר והייתי רוצה לשמוע את דעתכם לפני שאני מחליט. "ר' פאבלה, מה אתם אומרים?". השיב ר' פאבלה: אם הסאטמר רב טוען שהוא חסיד בעלזא ונסע לבעלזא. והוא יודע שהרבי הוציא כתב שיש ללכת לבחירות, והוא הוציא איסור, הרבי לא צריך להחזיר לו ביקור. בשום אופן לא". מרן התנועע קצת, ואמר: "ר' חיים, מה אתם אומרים?", השיב ר' חיים: "שיהי' שלו' בית אצל החסידים, שיהי' שלו' בית, שיהי' שלום, לכן הרבי צריך להחזיר ביקור ולא יכול להסתכל על שום ענין". ושוב מרן התנועע קצת. ואח"כ פנה אלי: "מוישע, מה אתה אומר?". עניתי: הרבי יודע שגם אני רוצה שיהי' שלו' אצל החסידים ושיהי' שלו' בית. אבל אנחנו מכירים את האמת שלהם [אסור היה לומר בפני מרן את המילה: שקר]. ואם הרבי יחזיר עכשיו ביקור, מיד כשהרבי יצא מן החדר, הם יוציאו מודעות שהרבי אמר: לא ללכת לבחירות. ואנחנו נצטרך לענות שזה לא ככה, ותתחיל מחלוקת חדשה. בגלל זה, דעתי היא שהרבי לא צריך להסתכל על הכבוד שלו, כי הכבוד של הרבי לא יהא קטן יותר אם יחזיר ביקור לרב מסאטמר. אלא מה? לא עכשיו. אחר כך, אחרי תשעת הימים, הרבי יכול להחזיר לו ביקור". מרן התנועע קצת בחזקה ואחר כך אמר לי: "אני אעשה כמו שאתה אומר, דעתך מוצאת חן בעיני יותר".

באותו רגע הרגשתי כי לר' פייבל ז"ק יש כלפי חלישות דעת גדולה מזה, שמרן קיבל דוקא את דעתי, אבל לא הסתכלתי על זה. כשיצאנו ממרן, התפרסם שמרן יחזיר ביקור, אבל אחרי תשעת הימים. נפרדנו ממרן ורק למחרת חזרנו כל אחד למקומו. כי באותם ימים לא נסעו בלילה בכבישים בין-עירוניים בגלל הסכנה.

כאשר חסידי סאטמר שמעו על ההחלטה, החלה תסיסה ביניהם. לאחר יומיים החל הרב מסאטמר לשלוח הרבה יהודים עם קויטלך למרן, וכשהגיעו אמרו שהרב מסאטמר מבקש שמרן יחזיר לו ביקור עתה, משום שהוא עוזב את ארץ ישראל כבר ביום ה' באב, היינו יומיים לפני הבחירות.

ביום השלישי התקשר אלי ר' שלו' פויגל בטלפון וסיפר לי את זה. ואמר כי

לאור דברים אלה, מרן לא מוצא לעצמו עצה מה לעשות. עניתי לו: אם הרב מסאטמר חוזר ביום ה' באב, ועולה על אניה בתשעת הימים, הוא לא רבי. ואז מרן לא צריך להחזיר לו ביקור. אבל האמת היא שהוא לא נוסע ביום זה. זה ודאי לא נכון. אז ר' שלי' ביקש שאכוא בעצמי ולומר את הדברים האלו למרן. נסעתי לירושלים וכשנכנסתי לחדר מרן, איש לא היה בחדר, ומרן אמר לי תסתכל אם אף אחד אינו עומד ליד הדלת או החלון. ורק לאחר מכן דברתי עם מרן. הסברתי למרן שהרב מסאטמר ודאי לא יעזוב את ארץ ישראל בתשעת הימים. אלא מטרת הפצת הידיעה הזו, שזה יכריח את מרן להחזיר ביקור כבר עתה, לפני הבחירות. ואחרי הביקור יאמרו שזה מוכיח שהרבי חוזר בו מן ההוראה להצביע בבחירות. (בסופו של דבר, הרב מסאטמר אכן נסע רק לאחר תשעת הימים).

בינתיים הגיעה שבת נוספת, שבת חזון, והאדמו"ר מסאטמר נשא דרשה בכני ברק ובה אמר: "אם התורה לא היתה אומרת שאהרן הכהן עשה את העגל, לא הייתי מאמין. אבל כיון שהתורה כתבה, אז אני צריך להאמין". כולם פירשו שהכוונה בדבריו היתה למרן. לאחר מכן החלו להגיע אלי שיחות טלפוניות ומברקים מכל העולם: מגני יורק, מאנטוורפן, מלונדון ועוד, ובפי כולם הדרישה שאסור לתת למרן להחזיר ביקור, לאחר דיבורים אלה.

נסעתי לירושלים כדי להעביר את הדברים למרן. דברתי עם מרן 20 דקות. רק אני דברתי. מרן רק שמע. אמרתי למרן: אחרי הדרשה קבלתי כ"כ הרבה מברקים ושיחות טלפוניות מחסידים אשר אמרו שאסור לתת לרבי להחזיר ביקור. האדמו"ר מסקווער [וצ"ל] גם אמר שאסור להחזיר ביקור. ואמרתי למרן: אמנם הרבי לא מקפיד על הכבוד שלו וכבודו לא יושפל בכל מקרה. אבל החסידים צריכים להסתכל על הכבוד של הרבי. החסידים תמיד שואלים את הרבי בכל הענינים - מה לעשות. פעם צריך הרבי לשמוע בקול החסידים. אם החסידים אומרים לרבי שאסור להחזיר ביקור, אסור לרבי להחזיר ביקור. כל תוכן דברי למרן היו, שאסור להחזיר ביקור. מרן שמע. ולא ענה כלום. רק שאל אותי: מתי אתה חוזר. עניתי אי"ה מחר בבוקר. מרן נתן לי ברכת פרידה. יצאתי מן החדר ואמרתי לר' שלי' פויגל: נגמר, הרב לא מחזיר ביקור (כך היתה ההתרשמות שלי מן השיחה עם מרן).

הרב מסאטמר כבר לא חזר מבני ברק - לירושלים, לפני שחזר לאמריקה, גם לא לאחר הבחירות.

אחרי תשעה באב, לאחר שהאדמו"ר מסאטמר נסע (לא בה' אב) וחזר לביתו שבאמריקה, פנו חסידי סאטמר לר' של' פויגל ואמרו לו שהם שכחו שהיו צריכים לדבר עם ר' משה אורטנר, אולי דרכו אפשר היה למצוא דרך שהרבי יחזיר ביקור. כי האדמו"ר מסאטמר חזר בלב כבד ופגוע מאד, על שלא היה ביקור חזור, ובעיקר משום שהבטיח לרבינית שלו, שתוכל לתת קויטל לרבי מבעלזא ועתה לא איסתייעא מילתא כזה.

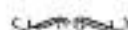
לאחר מכן, פגש ר' של' פויגל את גב' פלדמן אשת ר' משה פלדמן, ואמרה לו שהיא רוצה לשוחח עמי. היא היתה חסידת בעלזא וסאטמר גם יחד. הרבינית מסאטמר פנתה אליה ודברה עמה שיחות ארוכות בטלפון וכתבה לה מכתבים, בהם ביקשה אותה שתראה לסדר את הענין ולהחזיר את השלום על כנו. לכן בקשה מר' של', שאני אדבר עמה. אני הייתי אז בחופשה בירושלים בפנסיון זלינגר, כדרכי בקיץ. בכל ערב לאחר ארוחת ערב, שלחו לי מכונית שהביאה אותי לבית משפחת פלדמן בשכונת רחביה, ולאחר מכן החזירו אותי לפנסיון. ישבנו כמה לילות עד 3 בלילה. ר' משה פלדמן וזוגתו טענו: אחת מדבר בשקט, לא כמו ר' של'. אמרתי: אני לא יכול לדבר אחרת. והמשכתי: במקרה הזה הכל ר' יוסף אשכנזי המתעב. תמיד התפלאתי, הרי הרב מסאטמר הוא חכם, וכיצד הגיע לכך שאם ידע שמרן מתיר הבחירות - שהוא יאסור את זה. אלא שאחיו מיילעך אשכנזי שיכנע אותו ששל' פויגל, כביכול, בלבל את דעת מרן והביאו להתיר הבחירות, ולכן חשב שאם יבוא לדבר עם מרן, הוא יביא לשינוי דעתו ועמדתו בנידון זה. אבל וכי מרן שומע בקול ר' של'? כמובן שזו טעות וכדוראי שאינו נכון, כי מרן תמיד אומר את דעתו הקרושה ולא דעת מישור אחר.

ניהלנו שיחות רבות. ומשפחת פלדמן גם דיברו עם חצר סאטמר בניו יורק. והגענו להצעת סיכום שמרן יכתוב מכתב לרב מסאטמר והוא יכתוב מכתב למרן. ואחר כך יוציא מרן קול קורא לחסידי בעלזא והרב מסאטמר יוציא קול קורא לחסידי סאטמר: שיהיה שלום בין החסידים. וגב' פלדמן תשלח את בעלה ר' משה לאמריקה לרב מסאטמר והוא יחליף את המכתבים בעת ובעונה אחת, מהבא להתם ומהתם להכא. ואני אתן להם בהלוואה את הוצאות הטיסה שהן כ-2000 דולר, ואחר כך הם יפרעו את הכסף קמעא קמעא.

אחרי שכל הפרטים הללו סוכמו, נכנסתי לקודש פנימה וסיפרתי למרן על ההצעה הזו. מרן היה מאד שבע רצון. אני חיברתי מכתב עבור מרן. לא היתה בו אף מילה מיותרת. אמרתי למרן שאני רוצה להקריא בפניו את המכתב. הקראתי

המכתב. ושאלתי: הרבי יכול לשנות את התוכן. השיב מרן: לא, זה טוב, זה טוב, שיישאר כך. ואז אמרתי למרן: אבל את התוארים לסאטמר רב במכתב, הייתי מבקש שהרבי יכתוב. וכשמרן אמר: תכתוב גם את התוארים, אמרתי: הייתי מבקש שהרבי יכתוב אותם. ואז מרן אמר לר' שלום פויגל את התוארים אותם יכתבו במכתב, ושלום פויגל העלה את זה על הניר.

ראו שמרן מאד שבע רצון ושמח מן העובדה שאפשר להחזיר ולתקן את המצב. והוסיף לספר: "אצל אבי ז"ל [ב"ק מרן מהרי"ד זצ"ל] היה סיפור כזה והיו צריכים להחזיר ביקור, והחסידים לא נתנו. ואבי ז"ל תפס את אהרן יהושע [הגבאי] בבגדו (וכאשר מרן אמר את המלים הללו תפס אותי בבגדי, לשם הדגמה) ואמר: "קים, אונד מיר ווערען גאיינ" [בוא ונלך].

את תוכן המכתב הקריאו בטלפון לאמריקה, לבית הרב מסאטמר, ואנשי החצר שם רשמו את המכתב. והם היו צריכים להקריא חזרה את מכתב התשובה של הרב מסאטמר. וכאשר ישמעו כאן את מכתב התשובה ויסכימו לתוכן שלו, יסע ר' משה פלדמן לאמריקה ויביא את המכתב של מרן ויחליף את שני המכתבים כנ"ל.

אבל זה לא הגיע לכך. הרבנית מסאטמר עמלה בכל כוחה שהדבר יצא אל הפועל. אבל יוסף אשכנזי לא נתן שזה ייעשה. הם טענו שתוכן המכתב של מרן אינו מספק אותם. ואני הסברתי: כתבתי שמאחר והיו סיבות שבגללן לא יצא להחזיר ביקור, לכן עכשיו מרן מאחל לרב מסאטמר שנה טובה וכו'. לאחר מה שהיה, כתוב הרבה במכתב מרן, ויותר לא יכול מרן לכתוב. כשכיל מרן זה הרבה.

כאחר הלילות חתם מרן על המכתב לרב מסאטמר. והמכתב נותר שמור אצלי כשהוא חתום על ידי מרן, עד שתתקבל תשובה מאמריקה על כך. ואז יסע ר' משה פלדמן להחליף את המכתבים. אך לא נתקבלה תשובה משם. ולא הקריאו את מכתב התשובה של הרב מסאטמר. והמכתב של מרן נשאר אצלי.

לפני חנוכה טלפנה אלי גב' פלדמן ואמרה שהיום צריך להיות אצל מרן, ר' פישל, אחיו של בעלה, והוא נוסע לוילימסבורג כדי להיות בחנוכה אצל האדמו"ר מסאטמר, והוא יציע שיוטל עליו להחליף את המכתבים. והיא ביקשה: "שלא יעזו לתת לו את המכתב. כי עוד לפני שייכנס לרב מסאטמר, תדע כל ניו יורק מתוכן המכתב". (היא היתה חסידת בעלזא גדולה כי אביה היה

חסיד בעלזא מובהק). טלפנתי לר' שלו, פויגל ואמרתי לו שאם הוא יבוא ויציע לתת לו את המכתב, לא להסכים לזה. וכך היה. הוא הגיע והציע את עצמו להבאת המכתב ומרן אמר לו שלא יכול לתת לו אותו.

וזה לשון העתק שני המכתבים שהיו אמורים להיות מועברים לאמריקה, לאחר שמרן יחתום עליהם:

(האחד - מכתב לרב מסאטמר, והשני - קול קורא לאנ"ש)

ב"ה בעה"ק ירושלים תובב"א

שוכט"ס לכבוד הה"צ ההמאווה"ג המפורסים בקדושתו

כ"ק שמו תפארתו מוה"ר יואל שליט"א

אבדק"ק סטמאר יע"א

אחדשה"ט

הנני בזה מחמת סיבות שונות לא הי' ביכולתי לראותו לפני נסיעתו מארצנו הקדושה לכן ברגשי ידידות כמאז באתי בזה לכרכו בכתיבה וחתימה טובה ושנה טובה מבורכת בכל מיני ישועות.

ושיהי' שלו' בכל ישראל בכל העולם ונחת וכל טוב.

ידידו הדושה"ט המצפה להרמת קרן ישראל במהרה עם כוח"ט

(-) חתימת יד קדשו של מרן

ב"ה בעה"ק ירושלים תובב"א

שוכט"ס לכבוד אנ"ש החסידים המופלגים הנכבדים

כ"א בשמו יבורך די בכל אתר ואתר הי"ד

אחדשה"ט

הנני בזה לבקש בכל אופנים שיהי' שלו' והשקט ושלא ינהגו שום מחלוקת ח"ו עם החסידים מהה"צ מסטמאר שליט"א ושיהי' אחזה וריעות וזה יהי' חשיבות גדולה אצלי והנני מברך אתכם לכה"ג ולהצלחה בכ"ע ולכתיבה וחתימה טובה ולהתברך בכל משאלות לבכם לטובה ותזכו לגדל צאצאיכם לתורתו ועבודתו ית"ש

ידידכם המצפה להרמת קרן ישראל במהרה עם כוח"ט

אחרי חנוכה כשראיתי שאין כל תקוה לחילופי המכתבים, קרעתי את המכתב של מרן לרב מסאטמר בחתימת יד קדשו, כי לא רציתי שתישאר אצלי חתימת מרן על מכתב כזה. רק העתקתי לעצמי את תוכן המכתב, כדי שיישאר אצלי העתק ממנו.

[בשולי סיפור זה של אבי ז"ל, יש לציין כי פרט זה ללמד על הכלל כולו יצא. זו דוגמא אחת מני רבות, בה נראית ישדותו ומידת האמת שבו ודאגתו לכבוד מרן על כל שעל, ללא נגיעה עצמית כלשהיא. כי אין ספק שאדם אחר לא היה קורע מכתב זה, אלא מותיר אותו ברשותו כמסמך היסטורי, עם חתימת מרן המקורית עליו].